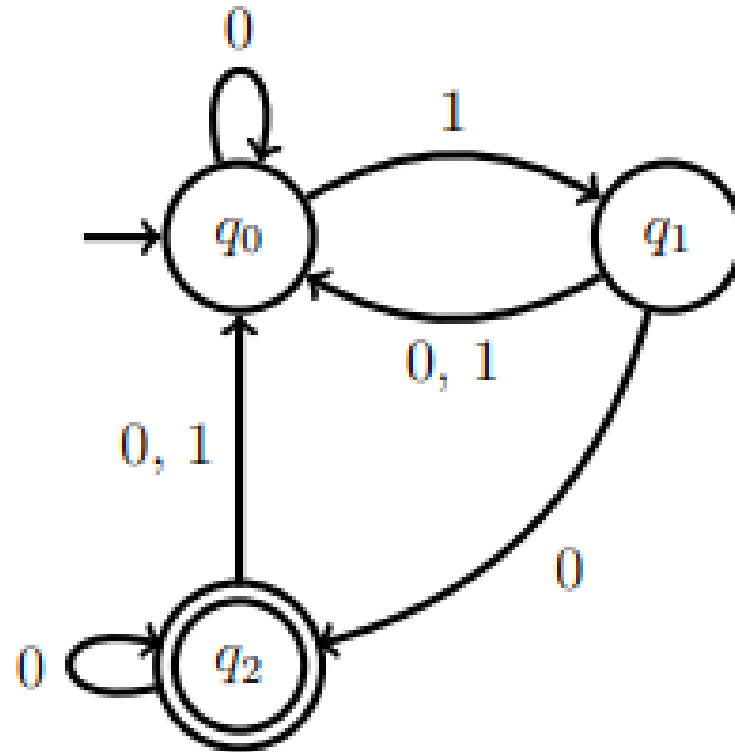

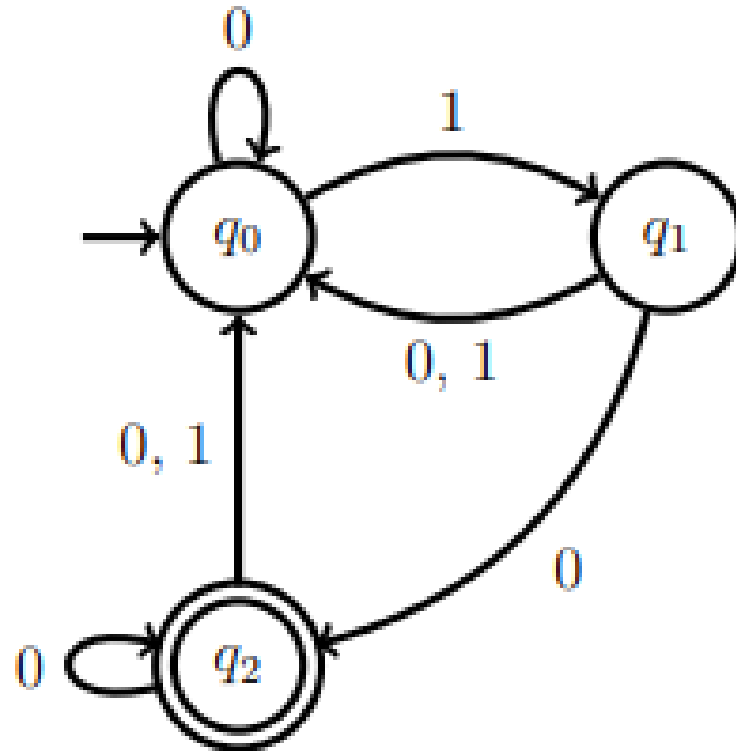
Exercise

Aşağıdaki NFA için 1011 girişi kabul edilir mi?

reachable states

- $\epsilon : \{q_0\}$
- $1 : \{q_1\}$
- $10 : \{q_0, q_2\}$
- $101 : \{q_0, q_1\}$
- $1011 : \{q_0, q_1\}$

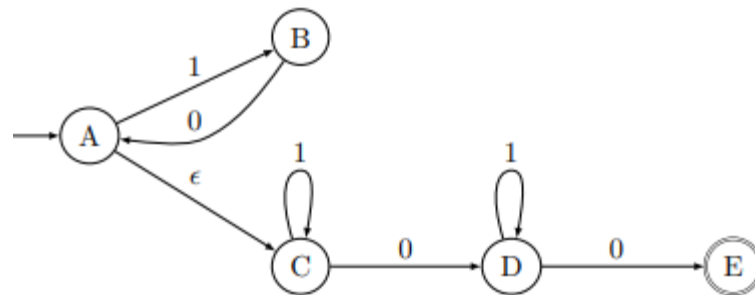

Exercise

Aşağıdaki dili kabul eden NFA için durum diyagramını çiziniz.

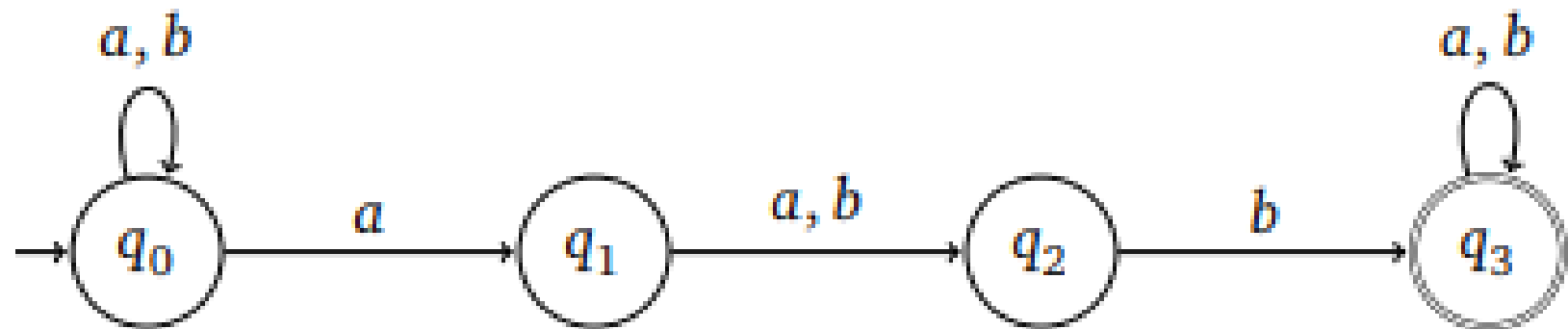
$(10)^*1^*01^*0$

$(10)^*1^*01^*0$

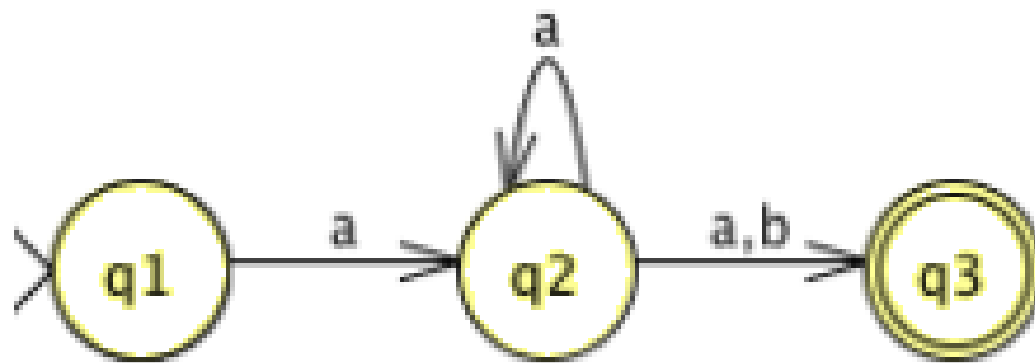
Exercise

$L = \{w \in \{a, b\}^* \mid \text{en az bir } a \text{ sembolü } w \text{ katarının herhangi bir } i. \text{ konumunda oluşur ve bir } b \text{ de } i + 2. \text{ pozisyonunda oluşur}\}.$

Exercise

- $aa^* (a \cup b)$ RE tanıyan NFA çiziniz.

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ
BİLGİSAYAR MÜHENDİSLİĞİ BÖLÜMÜ
2021 BAHAR

Biçimsel Diller ve Otomata Teorisi

Formal languages and automata theory

NFA- DFA

Nondeterministic/Deterministic Finite Automata

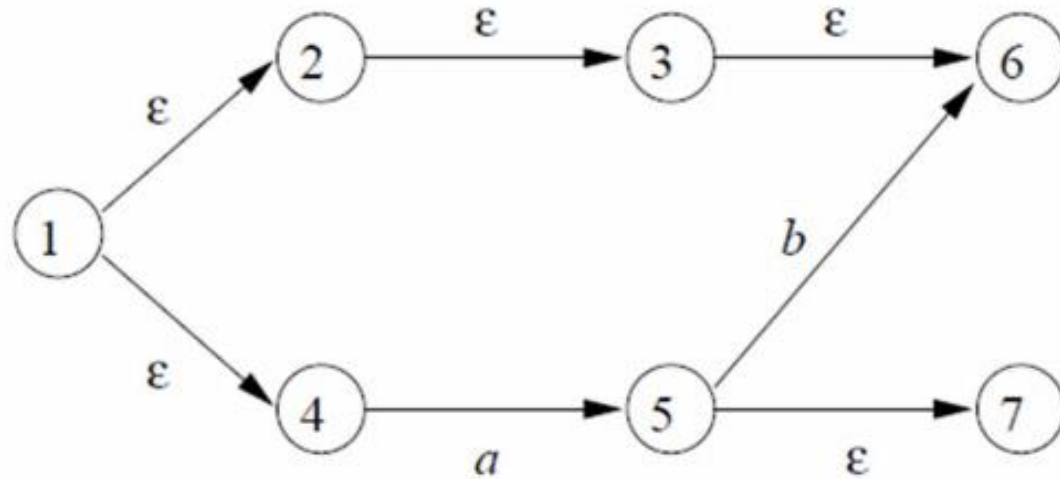
- Her NFA için bir DFA eşiti olduğu ispatlanmıştır.
- $M = M = (K, \Sigma, \Delta, s, F)$ bir NFA ve $M' = (K', \Sigma, \delta', s', F')$ DFA eşiti olsun.
- M toplam $\{q_0, q_1, q_2, q_3, q_4\}$ olmak üzere 5 duruma sahip olsun.
- M herhangi bir durumdayken, okunan bir string için $\{q_0, q_2, q_3\}$ durumlarında olabiliyorsa, M' için tek bir durum olarak $\{q_0, q_2, q_3\}$ kümesi alınır.
- NFA'da $\{q_0, q_2, q_3\}$ durumlarından bazılarına *e-transition* ile geçilebilir.
- M ve M' automat'larının eşit olabilmesi için,
 $w \in \Sigma^*$ ve $(s, w) \vdash_M^* (f, e)$, $f \in F$ için
 $(E(s), w) \vdash_{M'}^* (Q, e)$, öyleki Q kümesinin en az bir elemanı için $f \in F$
olmak zorundadır.

Nondeterministic/Deterministic Finite Automata

- $M \{q_0, q_2, q_3\}$ durumlarında iken girilen bir sembol q_0 'i q_1 veya q_2 'ye, q_2 'yi q_0 'a ve q_3 'ü q_2 'ye götürüyorsa bir sonraki durum $\{q_0, q_1, q_2\}$ kümesi olarak alınır.
- Bu şekilde oluşturulabilecek DFA M' için en fazla $K'=2^K$ olacaktır. K kümesinin power kümesinin tüm elemanları kullanılmayabilir.
- M' DFA'sı için final states kümesi F' , M için tanımlanmış K kümesinin altkümelerinden, içerisinde en az bir tane final state bulunanlardan oluşur.
- M' için transition function *e-transition* 'ları da icine alan kümeyle ifade edilir.
- Bir q durumu için *e-transition* aşağıdaki gibi ifade edilir;

$$E(q) = \{p \in K : (q, e) \vdash_M^* (p, e)\} \quad \forall q \in K \text{ olmak üzere}$$

Epsilon Closure

$$E(1) = \{1, 2, 3, 4, 6\}$$

$$E(2) = \{2, 3, 6\}$$

$$E(3) = \{3, 6\}$$

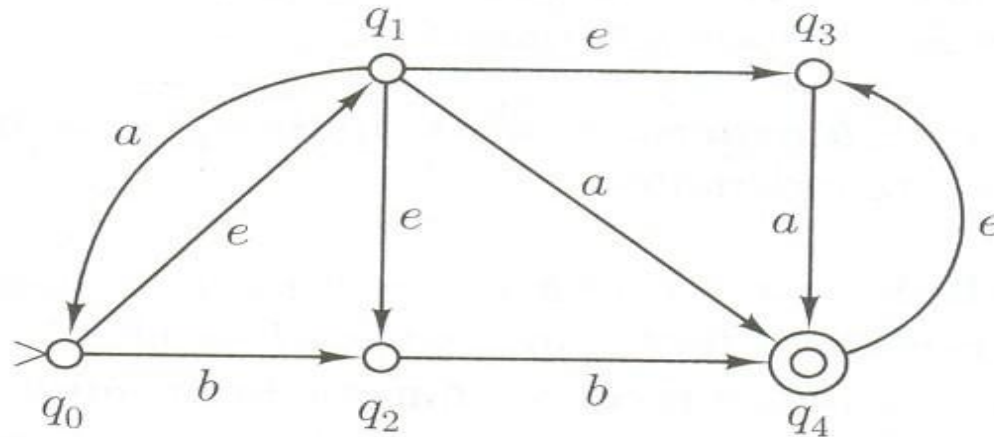
$$E(4) = \{4\}$$

$$E(5) = \{5, 7\}$$

$$E(6) = \{6\}$$

Nondeterministic/Deterministic Finite Automata

Örnek:

- Yukarıdaki NFA için $E(q_0) = \{q_0, q_1, q_2, q_3\}$, $E(q_1) = \{q_1, q_2, q_3\}$ ve $E(q_2) = \{q_2\}$ olarak bulunur.
- $M' = (K', \Sigma, \delta', s', F')$ DFA eşitinin tanımı aşağıdaki şekilde yapılır;

$$K' = 2^K \quad s' = E(s)$$

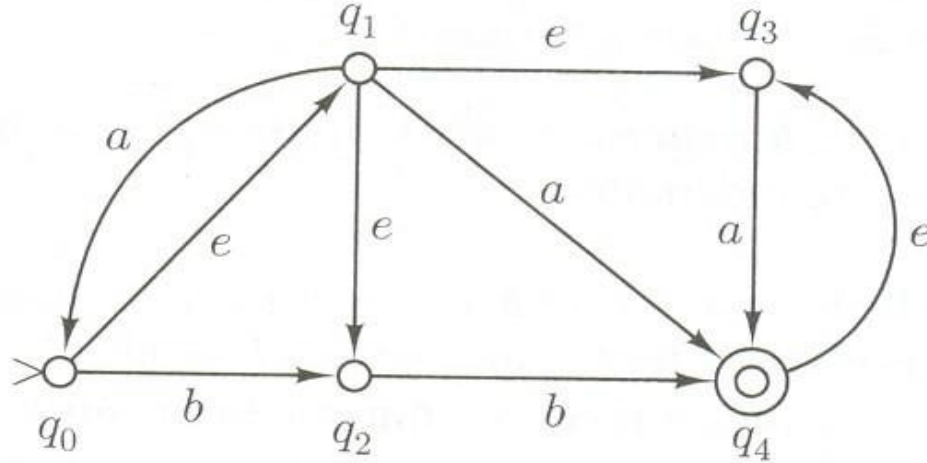
$$F' = \{Q \subseteq K : Q \cap F \neq \emptyset\}$$

ve her $Q \subseteq K$ için ve her $a \in \Sigma$ için

$$\delta'(Q, a) = \bigcup \{E(p) : p \in K \text{ ve } (q, a, p) \in \Delta \text{ bazı } q \in Q \text{ için}\}$$

Nondeterministic/Deterministic Finite Automata

Örnek: (Devam)

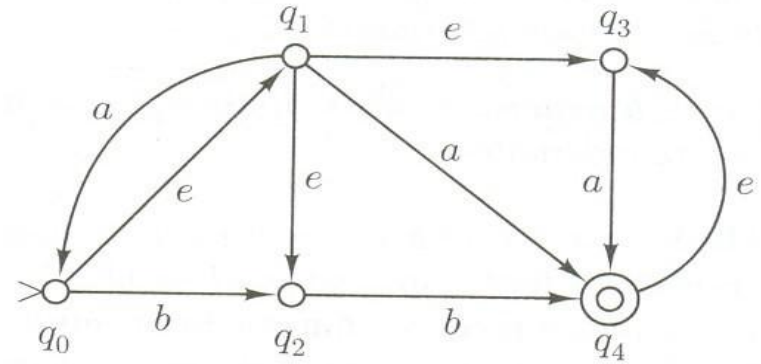

- $\delta'(Q, a)$ geçişi, a girişi için gidilen durumların ve bu durumlarda e -transition'larla gidilen durumlara geçişlerin tümünü ifade eder.
- $s' = \{q_0, q_1, q_2, q_3\}$ olarak elde edilir.
- q_1 durumundayken a girişi için q_0 veya q_4 'e geçilebilir. Böylece $\delta'(q_1, a) = E(q_0) \cup E(q_4) = \{q_0, q_1, q_2, q_3, q_4\}$ olur.

Nondeterministic/Deterministic Finite Automata

Örnek: (Devam)

- M , 5 duruma sahiptir böylece $M' = 2^5 = 32$ duruma sahip olur.

- 32 durumdan sadece herhangi bir girişle s' durumundan ulaşılabilenler (reachable states) alınır.

- $s' = E(q_0) = \{q_0, q_1, q_2, q_3\}$

$q \in s'$ için (q, a, p) şeklinde (q_1, a, q_0) , (q_1, a, q_4) ve (q_3, a, q_4) geçişleri tanımlanır.

Böylece $\delta'(s', a) = E(q_0) \cup E(q_4) = \{q_0, q_1, q_2, q_3, q_4\}$ olur.

- $q \in s'$ için (q, b, p) şeklinde (q_0, b, q_2) ve (q_2, b, q_4) geçişleri tanımlanır. Böylece

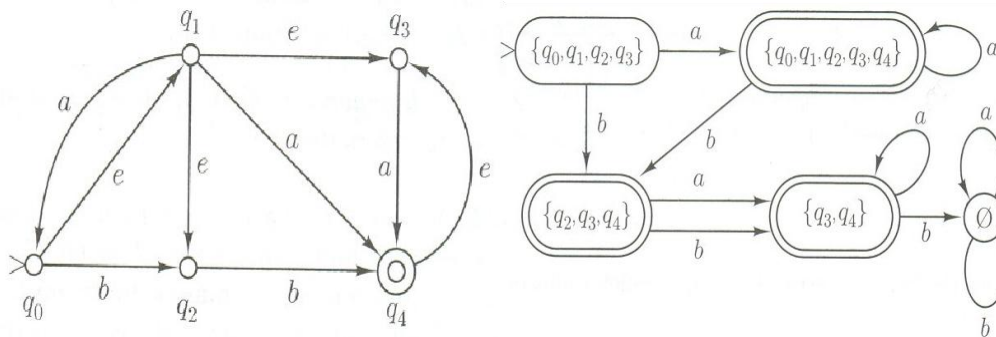
$$\delta'(s', b) = E(q_2) \cup E(q_4) = \{q_2, q_3, q_4\} \text{ olur.}$$

- Aynı işlemler $\emptyset$ elde edilinceye kadar yeni elde edilen durumlar için tekrar edilir.

Nondeterministic/Deterministic Finite Automata

Örnek: (Devam)

- $\delta'(\{q_0, q_1, q_2, q_3, q_4\}, a) = \{q_0, q_1, q_2, q_3, q_4\}$ *kendisi*
- $\delta'(\{q_0, q_1, q_2, q_3, q_4\}, b) = \{q_2, q_3, q_4\}$ *sonraki durum*
- $\delta'(\{q_2, q_3, q_4\}, a) = E(q_4) = \{q_3, q_4\}$ *sonraki durum*
- $\delta'(\{q_2, q_3, q_4\}, b) = E(q_4) = \{q_3, q_4\}$ *sonraki durum*
- $\delta'(\{q_3, q_4\}, a) = E(q_4) = \{q_3, q_4\}$ *kendisi*
- $\delta'(\{q_3, q_4\}, b) = \emptyset$ *sonraki durum*
- $\delta'(\emptyset, a) = \delta'(\emptyset, b) = \emptyset$ *kendisi*

Nondeterministic/Deterministic Finite Automata

Örnek: (Devam)

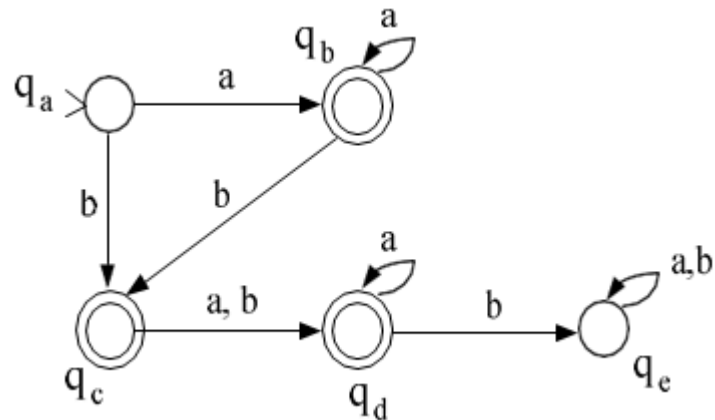
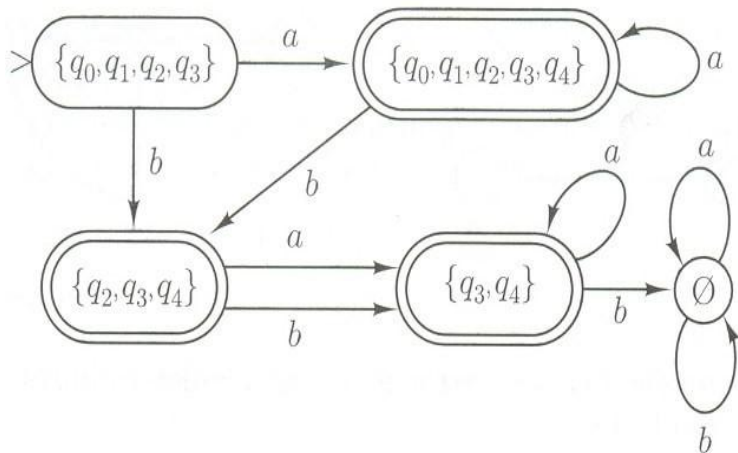
- $K' = \{q_a, q_b, q_c, q_d, q_e\}$

$$q_a = \{q_0, q_1, q_2, q_3\}, \quad q_b = \{q_0, q_1, q_2, q_3, q_4\},$$

$$q_c = \{q_2, q_3, q_4\}, \quad q_d = \{q_3, q_4\}, \quad q_e = \emptyset$$

- $s' = q_a, \quad F' = \{q_b, q_c, q_d\}$

- $\delta' = \{(q_a, a, q_b), (q_a, b, q_c), (q_b, a, q_b), (q_b, b, q_c), (q_c, a, q_d), (q_c, b, q_d), (q_d, a, q_d), (q_d, b, q_e), (q_e, a, q_e), (q_e, b, q_e)\}$

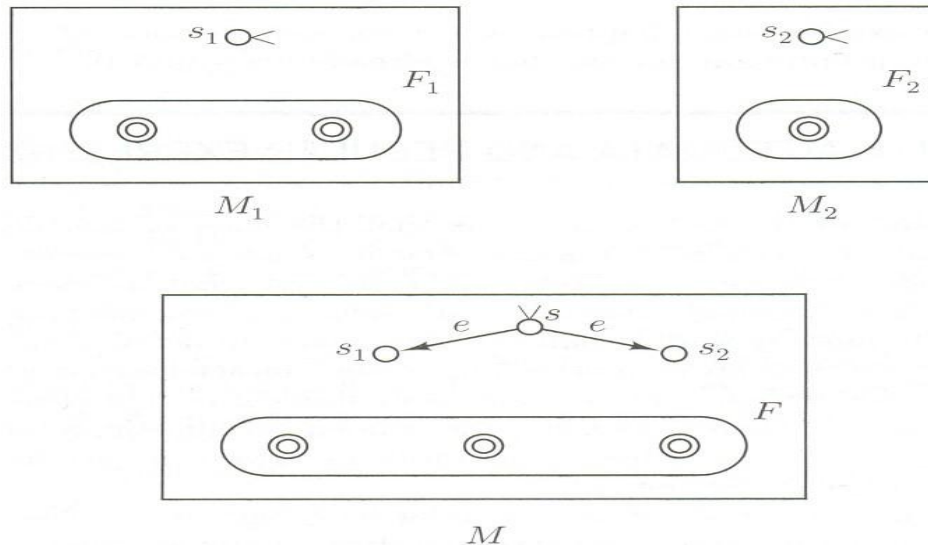
Finite Automata and Regular Expressions

- Finite automata tarafından kabul edilen diller sınıfı aşağıdaki özelliklere sahiptir;
  - Union
  - Concatenation
  - Kleene star
  - Complementation
  - Intersection

Finite Automata and Regular Expressions

■ Union

- $M_1 = (K_1, \Sigma, \Delta_1, s_1, F_1)$ ve $M_2 = (K_2, \Sigma, \Delta_2, s_2, F_2)$ NFA olsun.
- $L(M) = L(M_1) \cup L(M_2)$ olacak şekilde yeni bir automata M tanımlanabilir.

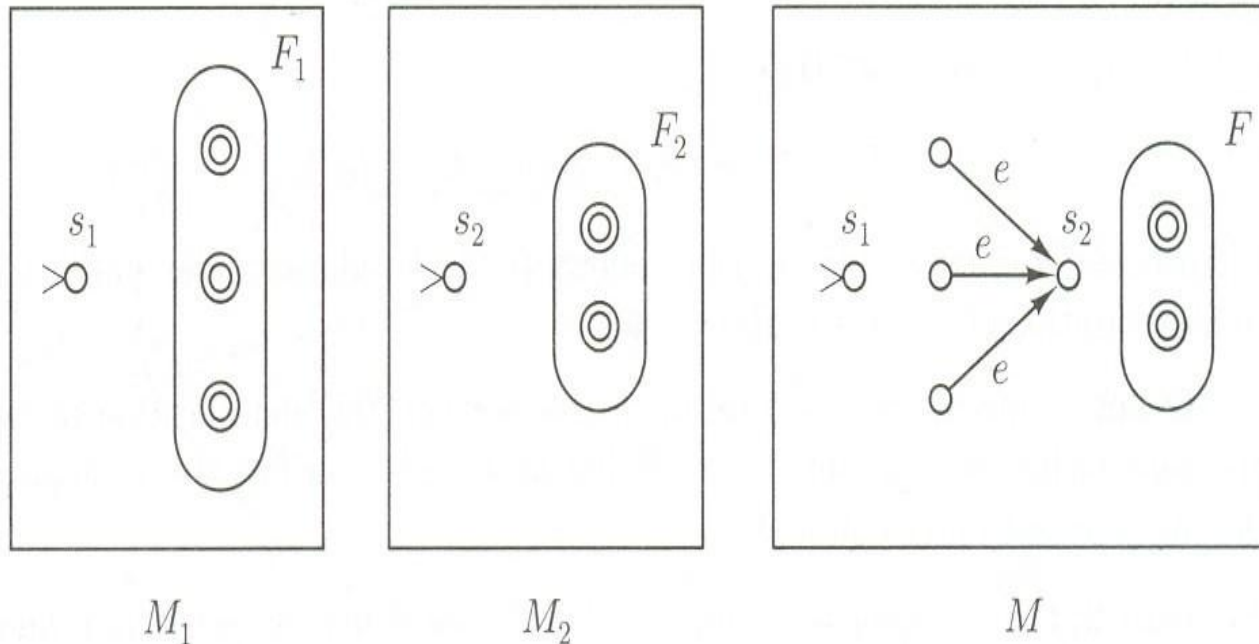

M otomatı, M_1 ve M_2 arasında başlangıçta nondeterministic (e -transition) geçiş yapar.

Finite Automata and Regular Expressions

■ Concatenation

- $M_1 = (K_1, \Sigma, \Delta_1, s_1, F_1)$ ve $M_2 = (K_2, \Sigma, \Delta_2, s_2, F_2)$ NFA olsun.
- $L(M) = L(M_1) \circ L(M_2)$ olacak şekilde yeni bir automata M tanımlanabilir.

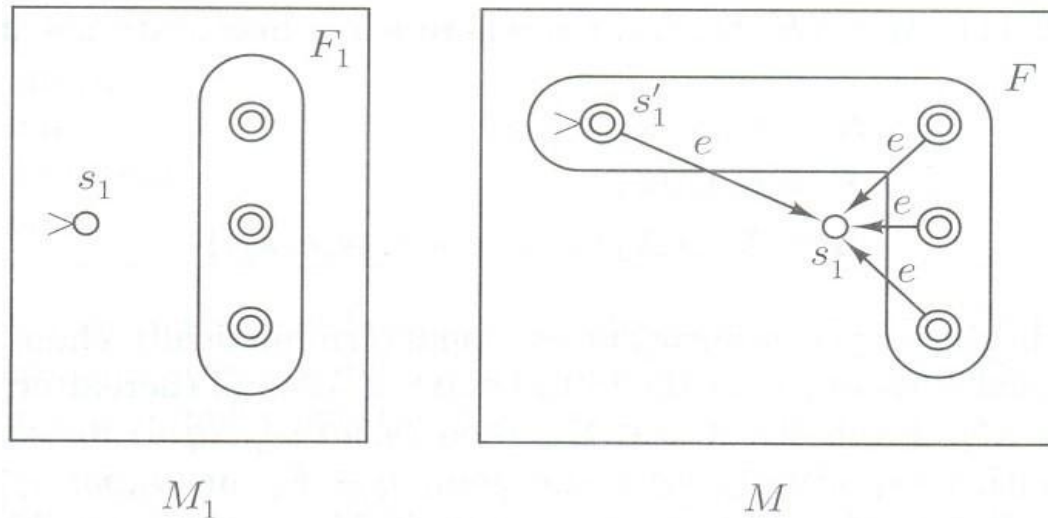

M_1 sonlanınca nondeterministic olarak (e -transition) M_2 'ye geçiş yapar.

Finite Automata and Regular Expressions

■ Kleene star

- $M_1 = (K_1, \Sigma, \Delta_1, s_1, F_1)$ NFA olsun.
- $L(M) = L(M_1)^*$ olacak şekilde yeni bir automata M tanımlanabilir.

M_1 sonlanınca nondeterministic (e- transition) olarak başlangıç durumuna geçiş yapar. Yeni başlangıç durumu aynı zamanda bitiş durumudur.

Finite Automata and Regular Expressions

■ Complementation

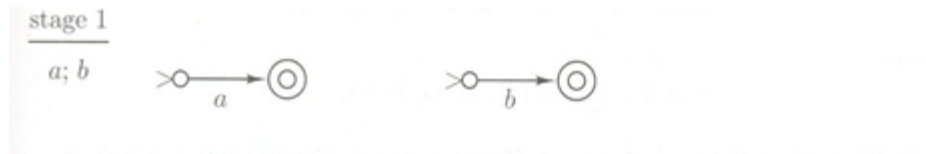
- $M = (K, \Sigma, \Delta, s, F)$ NFA olsun.
- $\bar{L} = \Sigma^* - L(M)$ olacak şekilde yeni bir automata tanımlanabilir.
- $\bar{M} = (K, \Sigma, \Delta, s, K - F)$ olacak şekilde yeni bir automata M tanımlanabilir.

■ Intersection

- $L_1 \cap L_2 = \Sigma^* - ((\Sigma^* - L_1) \cup (\Sigma^* - L_2))$

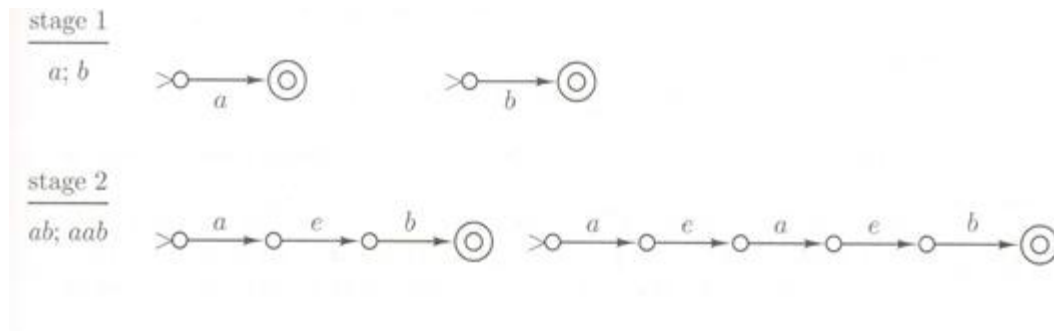
Finite Automata and Regular Expressions

Örnek: $(ab \cup aab)^*$ regular expression tarafından tanımlanan dili kabul eden NFA'yı (e-NFA) oluşturunuz.

Finite Automata and Regular Expressions

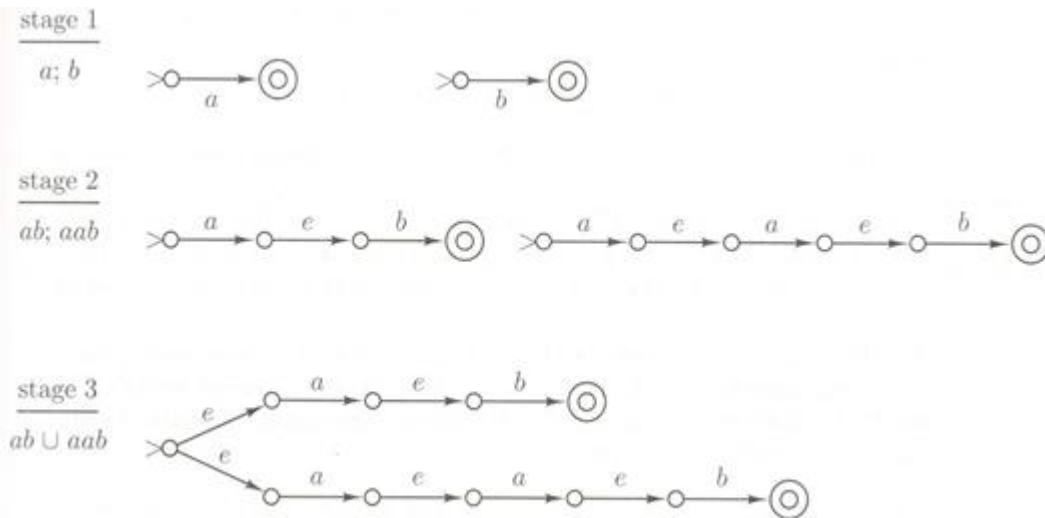
Örnek: $(ab \cup aab)^*$ regular expression tarafından tanımlanan dili kabul eden NFA'yı oluşturunuz.

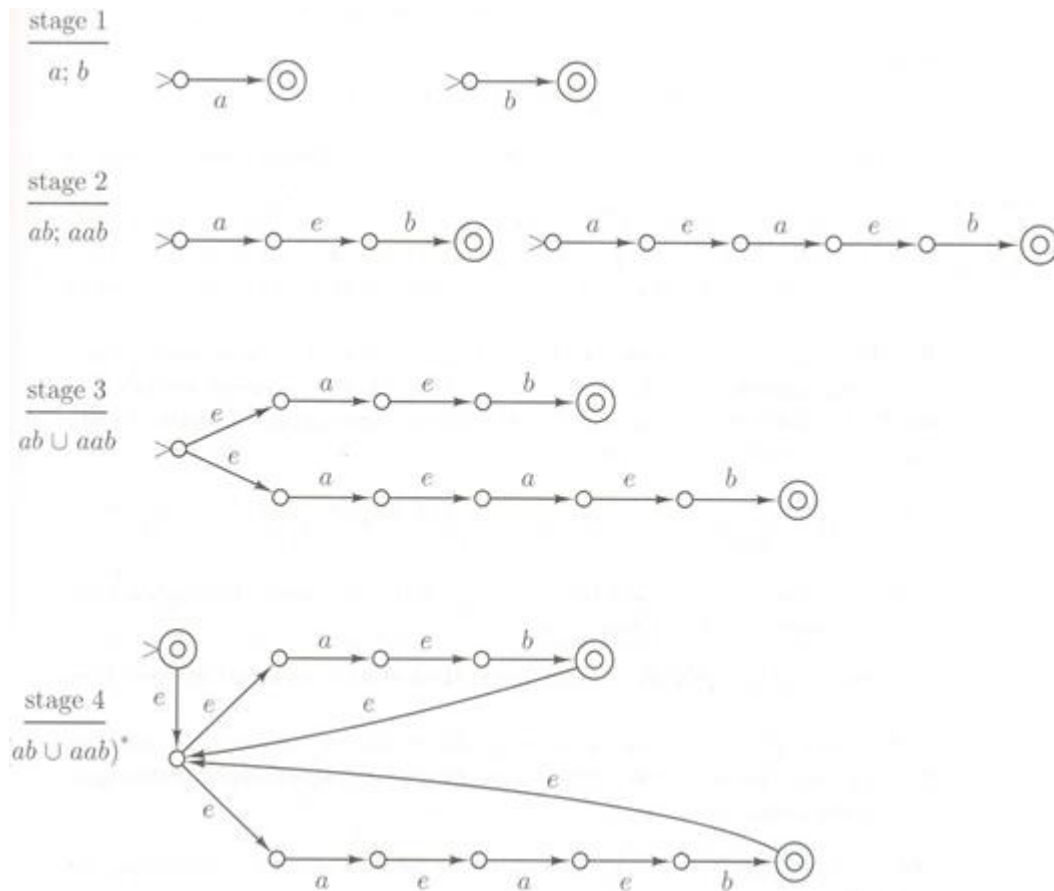
Finite Automata and Regular Expressions

Örnek: $(ab \cup aab)^*$ regular expression tarafından tanımlanan dili kabul eden NFA'yı oluşturunuz.

Finite Automata and Regular Expressions

Örnek: $(ab \cup aab)^*$ regular expression tarafından tanımlanan dili kabul eden NFA'yı oluşturunuz.

Finite Automata and Regular Expressions

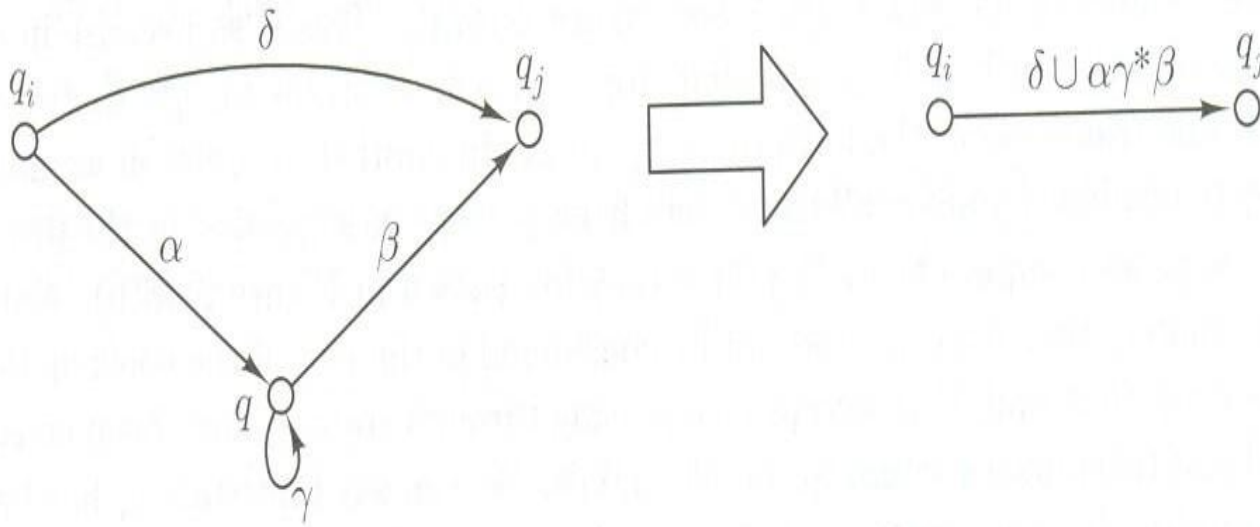
- $M = (K, \Sigma, \Delta, s, F)$ bir automata olsun (DFA veya NFA olabilir).
- Bu automata için $L(R) = L(M)$ olacak şekilde bir regular expression R her zaman oluşturulabilir.
- $L(M)$ sonlu sayıda basit dillerin birleşimi olsun.
- $K = \{q_1, \dots, q_n\}$ ve $s = q_1$ olsun.
- $i, j = 1, \dots, n$ ve $k = 0, \dots, n$ için Σ^* üzerinde bir $R(i, j, k)$ regular expression tanımlanabilir.
- $R(i, j, k)$ string'leri M otomat'ını q_i durumundan q_j durumuna götürür.
- $R(i, j, n) = \{w \in \Sigma^* : (q_i, w) \vdash_M^* (q_j, \epsilon)\}$

Kabul edilen dil ise aşağıdaki gibi tanımlanır;

$$L(M) = \bigcup \{R(i, j, n) : q_j \in F\}$$

Finite Automata and Regular Expressions

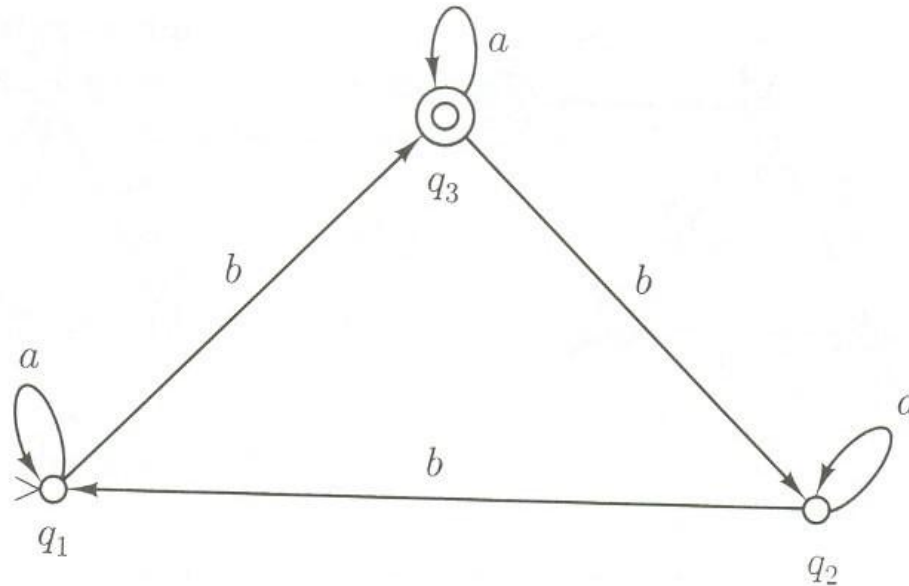
Örnek: *iki durum arasındaki geçişin regular expression ile ifade edilmesi*

- *iki durum arasındaki alternatif yollar $\cup$ ile birleştirilir.*
- *Kendi kendisine dönen geçişler $*$ ile ifade edilir.*
- *Ardarda geçişler concatenation ile ifade edilir.*

Finite Automata and Regular Expressions

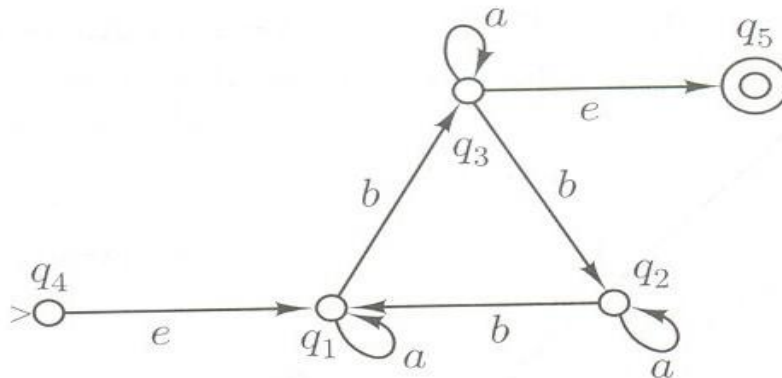
Örnek: $L = \{w \in \{a, b\}^* : w \text{ içindeki } b \text{ sayısı } 3k+1 \text{ şeklinde olan tüm stringler}\}$
şeklinde tanımlanan dili kabul eden otomat için regular expression oluşturunuz.

Finite Automata and Regular Expressions

Örnek: (Devam)

- Başlangıç ve bitiş durumlarının önüne sonuna ϵ -transition'larla geçişe sahip olan yeni başlangıç ve bitiş durumları q_{n-1} ve q_n durumları olarak eklenir.
- $s = q_{n-1}$ ve $f = q_n$ olarak belirlenir. Sonuçta elde edilecek regular expression $R(n-1, n, n)$ şeklinde ifade edilecektir.
- İlk önce $R(i, j, 0)$, sonra $R(i, j, 1)$ olacak şekilde tüm basit regular expression'lar belirlenir.
- Her aşamada bir state kaldırılır. ($R(i, j, 1)$ için q_1 , $R(i, j, 2)$ için $q_2, \dots, R(n-1, n, n-2)$)

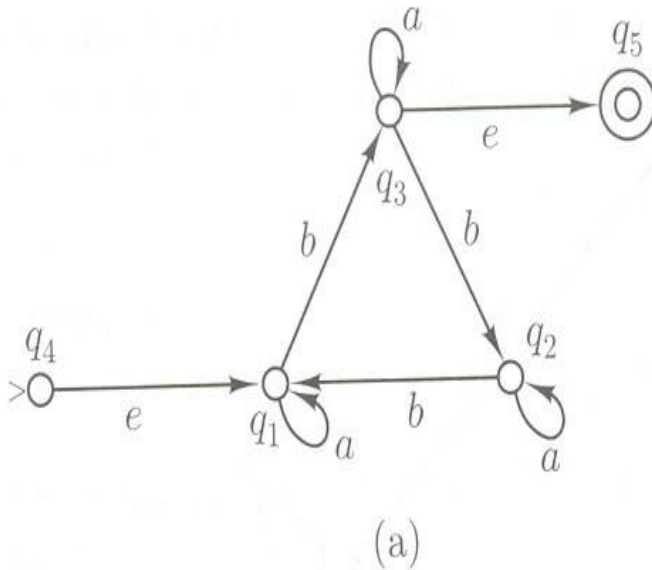

$R(i, j, 0)$

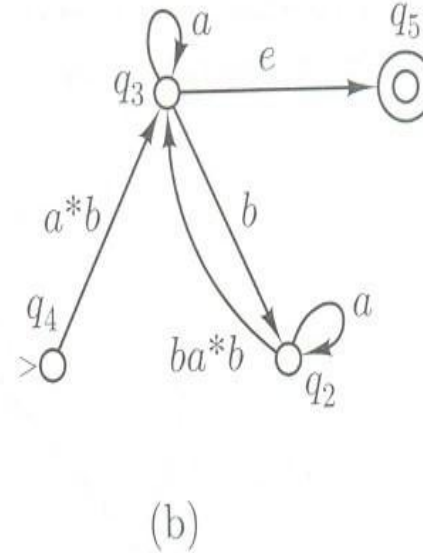
Finite Automata and Regular Expressions

Örnek: (Devam)

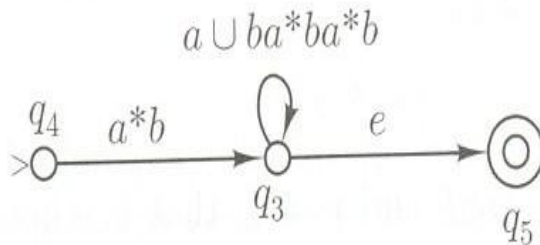
$R(i, j, 0)$

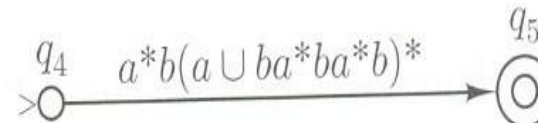
$R(i, j, 1)$

$R(i, j, 2)$

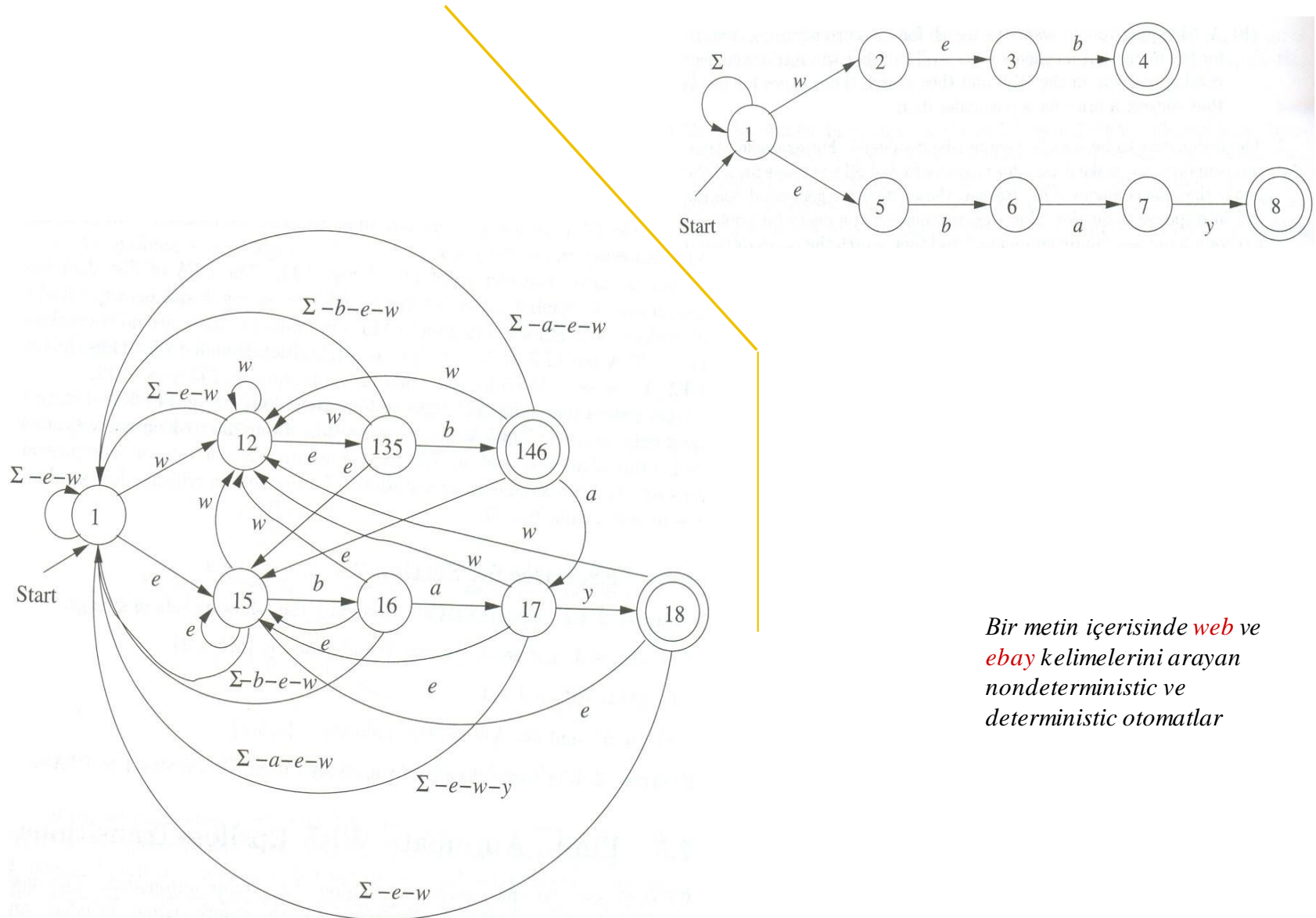

$R(i, j, 3)$

Nondeterministic/Deterministic Finite Automata

Örnek:

Bir metin içerisinde **web** ve **ebay** kelimelerini arayan nondeterministic ve deterministic otomatlar

Ödev

- Problemleri çözünüz 2.2.9 (sayfa 75)
- Problem 2.2.6, 2.2.7 ve 2.2.8' de bulunan NFA'lara eşit DFA'ları bulunuz (sayfa 74-75)
- Problemleri çözünüz 2.3.4, 2.3.7 (sayfa 83-84)